

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.12.2017, sp. zn. 25 Cdo 347/2016, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.347.2016.1

Číslo: 16/2019

Právní věta: Neodpovídá-li advokátem sepsaný text smlouvy o půjčce skutečnému průběhu realizace půjčky, nelze právní služby advokáta (výkon advokacie) omezit jen na samotný sepis smlouvy a ve sporu o náhradu škody způsobené advokátem je třeba posoudit i případný nedostatek poučení klienta o právních důsledcích okolnosti, že v rozporu s textem smlouvy nebyly peníze řádně předány, že závazkový vztah dosud nevznikl a jeho vznik bude závislý na dalším postupu stran.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 20.12.2017

Spisová značka: 25 Cdo 347/2016

Číslo rozhodnutí: 16

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Advokacie, Náhrada škody

Předpisy: § 16 odst. 1 předpisu č. 85/1996Sb.

§ 24 odst. 1 předpisu č. 85/1996Sb.

§ 24 odst. 4 předpisu č. 85/1996Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 14. 11. 2014, č. j. 36 C 18/2013-305, ve znění opravného usnesení ze dne 8. 1. 2015, č. j. 36 C 18/2013-325, zamítl žalobu o zaplacení 2 367 760 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Neshledal důvodnou žalobu na náhradu škody sestávající z částek 2 000 000 Kč nevráceného plnění od dlužníka J. S. ze smlouvy o půjčce, kterou žalovaný advokát pro žalobce sepsal, 222 560 Kč nákladů řízení a soudního poplatku v neúspěšném řízení o vrácení půjčky proti dlužníkovi u Okresního soudu v Chebu (sp. zn. 15 C 445/2007), 27 720 Kč nákladů v neúspěšném řízení o určení neexistence zástavního práva u téhož soudu (sp. zn. 15 C 274/2007) a 117 480 Kč nákladů řízení a soudního poplatku v neúspěšném řízení o vydání směnečného platebního rozkazu u Krajského soudu v Českých Budějovicích (sp. zn. 13 Cm 1159/2009). Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalovaný poskytl žalobci právní služby spočívající v sepisu smlouvy o půjčce ve výši 2 240 000 Kč a zástavní smlouvy k zajištění půjčené částky. Obsah smlouvy o půjčce datované dnem 3. 8. 2006 neodpovídal skutečnosti, neboť je v ní uvedeno, že před podpisem smlouvy v místě jejího uzavření předal věřitel (žalobce) částku 2 240 000 Kč dlužníku J. S., který tím převzetí potvrzuje. Toho dne ovšem smlouvu podepsal v kanceláři

žalovaného pouze žalobce, zatímco dlužník až dne 7. 8. 2006 v jiném místě, aniž mu byly peníze předány. Dne 8. 8. 2006 žalobce pověřil svou manželku, aby do kanceláře žalovaného donesla částku 2 000 000 Kč za účelem jejího předání dlužníku J. S. Zde ji v přítomnosti žalovaného převzala H. H., původně L., ručitelka ze smlouvy o půjčce, která ji měla nepřítomnému dlužníku předat. Žalovaný o předání peněz mezi těmito osobami vyhotovil příjmový doklad, který předal manželce žalobce, aniž ověřil oprávnění H. H. jednat za dlužníka. H. H. peníze dlužníkovi nepředala, ponechala si je pro svou potřebu a byla za to pravomocně odsouzena v trestním řízení vedeném u Okresního soudu v Českých Budějovicích. Žaloba o vrácení půjčené částky proti J. S. (ve sporu žalovaný zastupoval žalobce) byla Okresním soudem v Chebu zamítnuta s odůvodněním, že k půjčení peněz dlužníkovi nedošlo, skutečným příjemcem byla ručitelka H. H. Řízení o vydání směnečného platebního rozkazu proti dlužníkovi bylo pro zpětvzetí žaloby zastaveno. Naopak žalobě J. S. na určení, že nemovitosti, které byly předmětem zástavní smlouvy, nejsou zatíženy zástavním právem, tentýž soud vyhověl; v posledních dvou sporech již žalovaný žalobce nezastupoval. Žalobce v těchto řízeních zaplatil na nákladech řízení a soudních poplatcích celkem 367 760 Kč, jejichž náhradu rovněž požaduje po žalovaném. Za této situace soud žalobu proti advokátovi na náhradu škody spočívající v nevrácené půjčce a uhrazených nákladech neúspěšných soudních řízení zamítl, neboť dospěl k závěru, že mezi vyhotovením písemné dokumentace k půjčce a vznikem škody není vztah příčinné souvislosti. Předmět půjčky se k dlužníkovi nedostal a případné pochybení při formulaci smlouvy na tuto skutečnost nemělo žádný vliv. Ke vzniku právního vztahu z půjčky peněz v daném případě nedošlo proto, že její předmět nebyl odevzdán dlužníku J. S., nikoli proto, že by snad písemná podoba smlouvy byla vyhotovena žalovaným neplatně. Žalobce navíc neprokázal, že by obsahem smlouvy o poskytnutí právních služeb bylo rovněž pověření žalovaného k přijetí peněz a jejich vyplacení dlužníkovi. Skutečnost, že se tak stalo v jeho přítomnosti a v jeho kanceláři, ještě nezakládá jeho povinnost předání peněz zajistit. Žalovaný vzhledem k okolnostem předpokládal, že peníze budou doručeny dlužníku, nelze proto dovést porušení povinnosti advokáta ani obecné občanskoprávní zakročovací povinnosti.

2. Krajský soud v Českých Budějovicích k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 7. 5. 2015, č. j. 19 Co 644/2015-341, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Neshledal pochybení soudu prvního stupně ani při zjišťování skutkového stavu ani v právním posouzení věci. Je nesporné, že k předání peněz dlužníkovi J. S. nedošlo, příčinou vzniku žalobcovy škody je proto skutečnost, že si finanční prostředky ponechala jiná osoba, a nikoli výkon advokacie při písemném vyhotovení smlouvy o půjčce žalovaným. To, že smlouva počítala s převzetím peněz při jejím podepsání a účastníci se následně od tohoto ujednání odchýlili, nelze považovat za pochybení advokáta při jejím sepsu. Žalobce neprokázal povinnost žalovaného zajistit předání peněz dlužníkovi, je tak nutné vycházet z toho, že zajištění předání peněz bylo na něm samotném. Ani přítomnost žalovaného při předávání peněz a vyhotovení příjmového dokladu pro manželku žalobce nelze bez dalšího považovat za výkon advokacie, který by mohl založit odpovědnost žalovaného za škodu vzniklou klientovi. Žalovaný neporušil ani prevenční povinnost podle § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), neboť H. L., později H., všichni zúčastnění znali a žalovaný nemohl ani při běžné opatrnosti předpokládat, že jedná bez pověření dlužníka a že mu peníze nepředá. V dané situaci tedy postupoval s náležitou odbornou péčí a jeho jednáním škoda žalobci nevznikla. Žalovaný neodpovídá ani za škodu vzniklou žalobci na výdajích v neúspěšných soudních sporech, neboť první dva z nich započaly v době, kdy nebylo zřejmé, že dlužník neobdržel peníze, a ve třetím sporu žalovaný žalobce nezastupoval.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 o. s. ř. tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v

rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Odvolací soud nesprávně právně posoudil jednání žalovaného advokáta, jestliže se omezil pouze na jeho činnost spočívající v sepisu smluv a do výkonu advokacie nezařadil také působení v dalších fázích celé transakce, zejména předání smluv za účelem jejich podpisu a účast při předání finanční hotovosti. Žalovaný věděl, že k předání peněz došlo v rozporu s textem smlouvy až po jejím uzavření, dokonce se na tom aktivně podílel, neboť se tak stalo v jeho kanceláři a sám vystavil doklad o převzetí. Jako advokát neměl bez informování klienta dopustit, aby peníze za jiné situace, než předvíдалa smlouva, převzala osoba bez pověření dlužníkem. Je evidentní, že byl jako advokát činný i poté, co sepsal předmětné smlouvy, takže i kdyby mu nevznikla výslovná povinnost zajistit předání peněz dlužníkovi či vyžadovat prokázání zmocnění od třetí osoby, zcela jistě měl povinnost chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a postupovat s náležitou odbornou péčí. Navrhuje proto, aby dovolací soud napadené rozhodnutí změnil tak, že žalobě v plném rozsahu vyhová, případně aby rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení hmotněprávní otázky porušení povinnosti v souvislosti s výkonem advokacie, která za daných skutkových okolností v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Postupoval přitom podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 29. 9. 2017 (srov. čl. II. bod 2. zákona č. 296/2017 Sb.). Dovolání je zčásti přípustné a v tomto rozsahu je i důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

5. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), které dovolatel uplatňuje jako dovolací důvod, může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

6. Podle § 1 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „zákon o advokacii“), tento zákon upravuje podmínky, za nichž mohou být poskytovány právní služby, jakož i poskytování právních služeb advokáty (dále jen „výkon advokacie“). Podle odstavce 2 věty první daného ustanovení se poskytováním právních služeb rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu.

7. Podle § 16 odst. 1 věty první zákona o advokacii advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.

8. Podle § 24 odst. 1 věty první zákona o advokacii advokát odpovídá klientovi za škodu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem advokacie. Podle odstavce 4 tohoto ustanovení advokát nebo společnost se odpovědnosti podle odstavců 1 až 3 zproští, prokáží-li, že újmě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na nich požadovat.

9. Odpovědnost advokáta za škodu podle § 24 odst. 1 zákona o advokacii vychází z odpovědnosti bez zřetele na zavinění (tzv. objektivní odpovědnost) a je založena na současném splnění všech tří předpokladů, jimiž jsou výkon advokacie, vznik škody a příčinná souvislost mezi výkonem advokacie a vznikem škody. Tato koncepce vyjadřuje zvýšené nároky, jež jsou kladeny na advokáty jako odborníky vykonávající specializovanou činnost (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. [25 Cdo 2593/2011](#), Soubor C 13865). Advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta, využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné (§ 16 odst. 1 a 2 zákona o advokacii). Z povahy věci (z podstaty poskytování právních služeb) pak vyplývá, že advokát je při poskytování právních služeb klientovi povinen postupovat s náležitou odbornou péčí. To předpokládá iniciativní a samostatný přístup advokáta, poskytnutí potřebných informací klientovi, vysvětlení řešené problematiky, předestření možných variant postupu, vyhodnocení jejich výhod i rizik a vyžádání si pokynů (informovaného souhlasu) klienta v případě, že je to potřebné (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2012, sp. zn. [25 Cdo 121/2010](#), Soubor C 10101). Zároveň však platí, že takto koncipovaná odpovědnost se neuplatní automaticky a bez dalšího. Na advokáta nelze klást nepřiměřené požadavky a správnost výkonu advokacie je třeba posuzovat vždy s přihlédnutím k okolnostem daného případu a charakteru tvrzeného pochybení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. [25 Cdo 2310/2013](#), Soubor C 14288).

10. I když zákon již dále podrobněji rozsah konkrétních povinností advokáta nevymezuje, lze pod požadavek čestné a svědomité ochrany a prosazování práv a oprávněných zájmů klienta s využitím všech zákonných prostředků ve smyslu § 16 zákona o advokacii podřadit i tzv. znalostní povinnost a povinnost poučovací. K nárokům na hloubku a rozsah právních znalostí advokáta srov. Balarin, J. in Tichý, L. (ed.) Odpovědnost advokáta za škodu. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 113 a 125 – 132, a k jeho povinnosti poučit klienta o možných rizicích navrženého postupu tamtéž str. 119. Poučovací povinnost, ač není v zákoně výslovně definována, je samotnou podstatou výkonu advokacie, prolíná všemi stadii poskytování právní služby a odráží zvýšený standard péče, který advokát jako specialista na právní otázky a postupy musí klientovi garantovat, aby dosáhl zamýšleného účinku ve věcech, které pro klienta jako příkazník zajišťuje.

11. Odvolací soud nesplnění předpokladů odpovědnosti žalovaného advokáta za škodu dovedl ze závěru, že žalobcem vytýkané jednání nebylo výkonem advokacie, neboť žalovaný byl pověřen pouze sepisem smlouvy o půjčce, kterou vyhotovil podle vůle klienta, a nebyl již pověřen, aby zajistil předání peněz dlužníku. To, že smlouva stvrzovala převzetí peněz před jejím podepsáním a že se účastníci následně od tohoto ujednání odchyli, podle odvolacího soudu nejde k tíži advokáta. S tímto závěrem dovolací soud nesouhlasí, neboť nebere v potaz tzv. reálnou povahu smlouvy o půjčce (§ 657 obč. zák.) a nesprávně posuzuje z právního hlediska okolnosti uzavření předmětné smlouvy a její obsah.

12. V projednávané věci bylo totiž zjištěno (skutková zjištění podle § 241a odst. 1 o. s. ř. dovolacímu přezkumu nepodléhají, jejich správnost ostatně dovolatel nezpochybňuje), že ačkoliv písemná smlouva o půjčce datovaná dnem 3. 8. 2006 obsahovala potvrzení dlužníka, že před podpisem smlouvy v místě jejího uzavření převzal peníze (nesoulad uváděných částek není pro další závěry rozhodující), účastníci smlouvu podepsali každý v jiném místě a jiný den, a že tedy již při podpisu smlouvy žalobcem bylo žalovanému a jeho klientovi zřejmé, že k předání částky 2 000 000 Kč dojde až následně. I když odvolací soud vyšel z tohoto skutkového zjištění soudu prvního stupně, nesprávně dovedl, že to byli účastníci smlouvy, kteří teprve po jejím uzavření změnili svou vůli ohledně způsobu předání peněz; nesprávnost této úvahy je patrná z toho, že již k okamžiku sepisu smlouvy její obsah neodpovídal a ani nemohl odpovídat skutečné vůli stran. Nejde přitom o nevýznamnou odchylku od písemného ujednání, neboť podle ustáleného výkladu § 657 obč. zák. má smlouva o půjčce tzv. reálnou povahu, tedy ke vzniku závazkového právního vztahu dochází nikoliv uzavřením

smlouvy, nýbrž okamžikem reálného předání předmětu půjčky věřitelem dlužníku. Z toho plynou významné důsledky pro oprávnění věřitele domáhat se vrácení předmětu půjčky, neboť nedošlo-li k reálnému plnění, nemá nárok požadovat plnění po dlužníku (srov. např. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1852). Znalostní povinnost advokáta v tomto směru je zjevná a týká se jak sepsu smlouvy o půjčce, tak případné potřebné součinnosti k plnění. Tato znalost právní problematiky se pak musí přenést i do povinnosti advokáta poučit klienta, jaká rizika pro dobytost pohledávky od dlužníka vyplývají z takto koncipované smlouvy.

13. Jinými slovy, neodpovídá-li sepsaný text smlouvy o půjčce skutečnému průběhu realizace půjčky, nelze právní služby advokáta (výkon advokacie) omezit jen na samotný sepis smlouvy a nevzít přitom v potaz případný nedostatek poučení o právních důsledcích okolnosti, že v rozporu s textem smlouvy nebyly peníze řádně předány a že na rozdíl od toho, co smlouva předpokládá, závazkový vztah dosud nevznikl a jeho vznik bude závislý na dalším postupu stran. Účast advokáta při následném předání peněz mezi osobami, jejichž oprávnění jednat za účastníky smlouvy (zejména na straně přijímající) neověřil, je pak již spíše jakousi kumulovanou povinností, odvozující se od předchozích nedostatků v poskytované právní službě, byť by advokát nebyl klientem přímo pověřen k činnosti související s předáním peněz. Sepsal-li tedy žalovaný smlouvu o půjčce s vědomě nepravdivým údajem o již proběhnutém předání peněz (bez ohledu, na čí popud se tak stalo), byl povinen klienta poučit, že smlouva o půjčce peněz dosud nevznikla a že vyžaduje předání peněz druhé straně smlouvy, aby věřiteli vznikl nárok na plnění od dlužníka. Byl povinen vysvětlit mu rizika (ta se ostatně později naplnila) pro případ, že k tomu nedojde. Byl-li advokát následně přítomen předání peněz mezi osobami, které nebyly účastníky smlouvy, nýbrž deklarovaly své pověření k tomuto úkonu, bylo jeho povinností ověřit, zda je osoba přebírající peníze skutečně zmocněna k jednání zajišťujícímu vznik reálného kontraktu. V případě nedostatku zmocnění na straně přijímající osoby byl povinen na to upozornit klienta či za něj jednající manželku a dát mu možnost zvážit, zda hodlá podstoupit takové riziko, které se oproti stavu v době sepsu smlouvy stalo ještě reálnějším. Tedy i nečinnost žalovaného advokáta v tomto směru při peněžní transakci dne 8. 8. 2006 mezi manželkou věřitele a ručitelkou dlužníka, která se uskutečnila v kanceláři žalovaného a byla stvrzena jím vydaným pokladním dokladem, je nutno považovat za součást výkonu advokacie, k němuž se žalobci zavázal v souvislosti s právní službou ohledně smlouvy o půjčce, a je třeba posoudit jeho řádné provedení ve smyslu § 24 a § 16 zákona o advokacii. Je nepochybné, že bezprostřední příčinou, proč reálný kontrakt nevznikl, bylo deliktní počínání ručitelky, která si peníze ponechala. Tato okolnost však sama o sobě nevyklučuje odpovědnost žalovaného, který popsány pochybeními neeliminovat právě takové nebezpečí, ač byl povinen ve prospěch svého klienta provést právní kroky vedoucí k dosažení zamýšleného právního účinku vzniku půjčky.

14. Ostatně nejistota, zda peníze skutečně obdržel dlužník, se následně projevila i v soudních sporech, které žalobce vedl s dlužníkem. Náklady soudního řízení, které musel žalobce vynaložit pro neúspěch ve sporu, v němž ho žalovaný zastupoval, ač měl vědět, zda mezi účastníky smlouvy vznikl právní vztah z půjčky, jsou pak škodou, za niž žalovaný odpovídá bez ohledu na pověření k účasti při předání peněz. Zde bylo nesprávným výkonem advokacie vedení sporu proti osobě, která nebyla dlužníkem. Ve sporu o vydání směnečného platebního rozkazu sice žalovaný žalobce nezastupoval, není však vyloučeno, že navozením nepřehledné situace se i on mohl podílet na zbytečných nákladech.

15. Částka 27 720 Kč na nákladech sporu o určení neexistence zástavního práva nepřesahuje zákonem stanovený limit 50 000 Kč pro přípustnost dovolání, a protože jde o dílčí nárok se samostatným skutkovým základem, dovolání proti části výroku ohledně této částky není podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné; dovolací soud proto v tomto rozsahu dovolání podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

16. Právní závěr odvolacího soudu, že žalovaný nepochybil při výkonu advokacie ve smyslu § 24 odst. 1 zákona a advokacii, není tudíž správný, a uplatněný dovolací důvod je tak naplněn. Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) s výjimkou části výroku týkající se částky 27 720 Kč, a protože důvody, pro které bylo toto rozhodnutí zrušeno, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud v odpovídajícím rozsahu i rozsudek tohoto soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

17. Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; soud v dalším řízení znovu posoudí naplnění všech podmínek odpovědnosti advokáta ve vztahu k jednotlivým dílčím nárokům. V novém rozhodnutí o věci rozhodne nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243g odst. 1 o. s. ř.).